

Wozjewjenja Hornjoserbskeje rěčneje komisije

I

[Budyšin 1962]¹

¹ Tu podaty tekst je wotpisk originalneje publikacije. Prawidła su so mjeztym zdžela rewidowali, přiř. k tomu Hornjoserbski prawopisny słownik (5. nakład, wobdžělany a rozšěrjeny wot Tima Meškanka, Budyšin 2005) kaž tež Nowe postajenja na polu ortografije, morfologije a interpunkcije w hornjoserbsčinje wobzamknjene wot Hornjoserbskeje rěčneje komisije w lětomaj 2002 a 2007 (download na tutej stronje).

K trěbnej normizaciji hornjoserbskeje rěče je so na žadanje Zwjazkowego předsydstwa Domowiny l. 1959 při Inſtituće za serbski ludospyt rěčna komisija za hornjoserbšćinu založiła, kiž so Hornjoserbska rěčna komisija mjenuje. Tuta komisija so ze zastupnikow wšěch serbskich inſtitucijow zestaja, kotrež prašenje rjadowanja rěčnych naležnosćow najbóle nastupa, a wona so porjadnje schadźuje. Jeje dźěło ma wobsahować wšě hałuzu serbskeje rěče, kaž prawopis, morfologiju a syntaks. Dokelž přenje žadanja zastupnikow praksy na zřadowanje wšelakich prašenjow prawopisa dźěchu, je so wona najprjedy z tymi zaběrała. Wona tu přeni króć někotre wunoški swojich wuradźowanjow wozjewja. Dalše budžeja po dowuradźowanju sćěhować. Tute wozjewjenja Hornjoserbskeje rěčneje komisije su po wobzamknjenju Zwjazkowego předsydstwa za wšě serbske inſtitucije a za cyłu serbsku zjawnosć zwjazowace a maja potajkim raz wukazow z hamtskej plaćiwosću. Wozjewjenja wuńdu jako wosebite přiłohi přez Nowu Dobu, zo bychu so na tuto wašnje najchětrišo a najwěsćišo wšěm serbsce pisacym přistupne sćiniłe.

Čłonojo komisije při wuradźowanju sćěhowaceho běchu: Jakub Brankačk, Helmut Faska, Helmut Jenč, dr. Rudolf Jenč, dr. Frido Michałk, Anton Nawka, Měrcin Nowak, dr. Hinc Šewc, Pawoł Wowčerck, Pawoł Völkel, Jan Žur.

Prašenje zložkotworneho r a l w hornjoserbšćinje

r

Hornjoserbšćina nima žane zložkotworne r (hinak češćina, slowakšćina, serbochorwatšćina, slowjenšćina). Dotal pak je so pisało grgawa, krk (krknyć), krrumyry [tele štyri pady ze zložkotwornym r w korjenju ma Pfulowy a po nim zdžěla tež dalše naše słowniki] a na kóncu słowa hobr, klóštr, ministr, mištr, oktobr a pod.

Tohodla je hornjoserbska rěčna komisija wobzamkla:

- I. W korjenju słowa njepišemy zložkotworne r, ale po wurjekowanju -yr: gyrgawa, kyrk, kyrkać (kyrknyć), kyrymyry.
- II. Na kóncu słowa njepišemy -br, -dr, -fr, -kr, -pr, -str, -tr, -štr atd., ale -ber, -der, -fer, -per, -ter, -ster, -šter atd.: hober, kiker, klóšter, mišter, šćuder, škaber. Tež cuze słowa wobchowaja w nominatiwje swoje přenjetne -er: bager, december, junker, kófer, liter, meter, minister, register, oktobr. Jeničke słowo, hdžež so -tr na kóncu piše, hačkuliž tam r něme njeje, je mjeno Pětr.
- III. Tohorunja piše so -er, hdyž so k tutym słowam při słowotwórbje někajki z konsonantom so započínacy přiwěšk (sufiks) přidawa: decemberski, hoberski, junkerski, kikernak, klóšterski, literski, meterski, ministerski, ministerstwo, mišterka, mišterski, mišterstwo, oktoberski. Jeli pak wokal (t. r. formans, kiž so z wokalom započnje) přistupi, so -e- zhubi. Genitiw potajkim rěka: decembra, hobra, junkra, kikra, klóštra, metra, ministra, mištra, oktobra, registra. Tohorunja: mištrawać, mištrawka, mištrawski, mištrawstwo. Jeli pak je konsonantiska skupina, kotraž by při sklonjowanju přez wupadnjenje zwuka -e- před -r- stupiła, serbšćinje njezwučena (wosebje hdyž so wo skupinu jedna, kotraž so na -l kónči), wobchowa so -e- tež při sklonjowanju, na př.: kancler, kanclera (nic kanclra), abo tež: pancer, pancera. Tohorunja smě so -e- pisać, jeli je přez jeho wupadnjenje nastawaca třičlonowa konsonantiska skupina tajka, zo přeni konsonant do předchadžaceje zložki sluša, na př.: charakter, charaktera. Potajkim je tež dowolene pisać: junkera (nimo junkra).
- IV. Skupina -or při sklonjowanju wostanje: cokor – cokora, kamor – kamora, kopor – kopora, telewizor – televizora.
- V. Skupina -tr wostanje w słowach bratr, kmótr, přatr, wětr a jich wotwodženkach (na př. bratrski, bratrstwo, wětrnik, powětr). W tychle słowach je -r něme a so njewurjekuje, piše pak so etymologiji k woli (to samsne płaći wo słowomaj jutrnicka a nutrny). Tak ruče pak hač při sklonjowanju wokal zady -r stupi, so wono wězo wupraja (na př. genitiw: bratra).

l

Štož l nastupa, su poměry hinaše hač pola r. Hornjoserbšćina ma zložkotworne l, nic drje w korjenjowych, ale w dalšich (njepřizwukowanych) zložkach.

Rěčna komisija je tohodla wobzamkla:

- I. Hdžež so jasne -el wurjekuje, tež -el pišemy. To płaći w tychle padach:

1. Hdyž ma skupina -el přizvuk (jeno cuze słowa): hotel, kamel, kapitel, kartel, karuzel, model, rebel, rondel.
 2. W njeprizvukowanej zložce po mjehkich konsonantach a po h: bimbjel, bombjel, bubjel, džećel, hepjel, hwizdžel, jandžel, jemjel, ječibjel, kašel, kobjel, krjepjel, kroćel, kudžel, kupjel, kředžel, mandžel, mróćel, pićel, pišćel, srokopjel, šćěpjel, trubjel, tućel; cyhel, kehel, nuhel, ryhel, špihel, šćehele, šwihele, tyhel. Wuwzaća su jenož móžne po mjehkich sibilantach a afrikatach w požčonkach z němčiny, na př. Henčl.
- II. Po twjerdych konsonantach piše so l, wšo jedne, hač so wo přenjetne serbske słowo abo wo kajkužkuli požčonku z němčiny jedna: ansambl, artiki, běrti, bracl, buncl, cympl, čepi, daki, dybi, džungl, fuzl, habi, hruzl, kalb, kapitl, karbunki, kitl, knebi, knefl, krempl, kumpl, kundl, mandl, mantl, pjezl, pryzl, pudl, řěbi, rympl, temp, titl, trundl, tunl, tygl, wehiki, wocl, wrobl.
- W někotrych přenjetnje serbskich słowach jeno piše so tež po twjerdych konsonantach el: česel, kisel, kukel, mjetel, pluskel, pruskel, wjetel.
- Jenož -l po twjerdych konsonantach piše so tež w mjenach (Frencl, Brancl atd.), tola dawa so jednotliwcej za pisanje jeho mjena swoboda, tak zo smě mjeno tež z -el pisać.
- Zložkotworne l maja tež 1. diminutiwa słowow na konsonant + -la (kaž cedla): cedlka, košlka, seklka, koklka, Wóršlka. Tu pak so tež sufiks -ulka (cedulka, košulka atd.) připušća, nic pak -elka. 2. diminutiwy maja sufiks -ička: cyblička, hnidlička, mutlička, widlička. Tola je tež tu zložkotworne l připuščene (hnidlička, mutlička, widlička), nic pak sufiks -elčka.
- Zložkotworne l maja tež adjektiwa kaž modlny, mydlny, myslny.
- W słowach rjemjeslnik, přemyslnik a dr. njeje l zložkotworne. Tute słowa su třizložkowe. Čežkeho wurjekowanja dla móže so tu l při řěčenju tež wuwostajić.

Skłonjowanie czuzych muskim mjenow na wokal

Skłonjowanie czuzych mjenow na wokal w serbsćinje wšelake ćeže čini. Dokelž w tym dotal ničo regulowane było njeje a so tež žadyn usus wutworil njeje, tak zo je to mjenje bóle kóždy spisowaćel hinak činiť, je řečna komisija, zložuju so na wašnje, kak serbski lud wšelake tute mjena skłonjuje, scěhowace prawidła postajila. Štóz ze stejišća němčiny abo druhich zapadnych řečow na nje hlada, toho snadž při tym to abo tamne njespokoji. Ale wšelake so jewjace napřećiwstwa so wotstronić njehodža, dokelž wone w systemje serbskeje řeče leža, kotraž dyrbi mjena wšelako přeměnić přez to, zo je wona słonjuje, mjez tym zo je němčiny nimo toho, zo k nim genitiwowe a ewtl. pluralowe -s připowěsnje, přeměnić njetrjeba.

Powšitkowna zasada: Zachowamy w nominatiwje originalnu formu mjena (tohodla Goethe, Heine, Aug. Herm. Francke, a nic Goetha, Heina, Franka).

Při skłonjowanju zachowamy přenjetnu prawopisnu formu (zwonkowny wobraz mjena) tak daloko, kaž so to hodži a to ke kolizijam z morfologisko-fonetiskimi zjawami serbskeje řeče njedowjedže. Datiw wot Goethy móžemy tohodla jeno Goeće pisać, datiw wot A. H. Francki France (nic pak Francce).

1. Mjena na -a:

a) na njepřizwukowane -a:

nom.	gen.	dat.	lok.	pos. adj.
Mustafa	Mustafy	Mustafje	Mustafje	Mustafowy
Glinka	Glinki	Glince	Glince	Glinkowy
Lorca	Lorci	Lorce	Lorce	Lorcowy
Gambetta	Gambetty	Gambeće	Gambeće	Gambettowy
Hodža	Hodže	Hodži	Hodži	Hodžowy
Campanella	Campanelle	Campanelli	Campanelli	Campanellowy
Baroja	Baroje	Baroji	Baroji	Barojowy
Garcia	Garcie	Garcii	Garcii	Garciowy

Runje kaž skupina -ia skłonjuje so kónčna skupina -ea (wuprajena -eja)

Andre	Andree	Andrei	Andrei	Andreowy
-------	--------	--------	--------	----------

b) na přizwukowane -a:

Zola	Zolaa	Zolaei	Zolau	Zolaowy
------	-------	--------	-------	---------

2. Mjena na -e (-é, -ée):

a) na njepřizwukowane -e (wosebje němske):

Němske mjena na -e skłonjuja so kaž słowa žónskeho rodu na -a. Tak to čini serbski lud, kiž z němskeho „Heine“ a pod. čini „Hajnu“ a tak mjeno jako -a-kmjn skłonjuje. Pólskemu a čěskemu napodobnjene skłonjowanie Goethe, Goetheho, Goethemu atd., kotrež smy w poslednich lětach druhdy čitali, je Serbej cuze a nima žanoho analogiskeho přikłada w hornjoserbskej řeči.

nom.	gen.	dat.	lok.	pos. adj.
Heine	Heiny	Heinje	Heinje	Heinowy
Uhde	Uhdy	Uhdže	Uhdže	Uhdowy
Kotte	Kotty	Koće	Koće	Kottowy
Goethe	Goethy	Goeće	Goeće	Goethowy
Hellwege	Hellwegi	Hellweze	Hellweze	Hellwegowy
Lange	Langi	Lanze	Lanze	Langowy
Krahe	Krahi	Kraze	Kraze	Krahowy
Meiche	Meichi	Meíše	Meíše	Meichowy
Funke	Funki	Funcce	Funcce	Funkowy
Francke	Francki	France	France	Franckowy
Zille	Zille	Zilli	Zilli	Zillowy

Tak tež wšelake skandinawiske a tež druhe (italske a španiske) mjena na njeprizwukowane -e:

Veronese	Veronesy	Veronesy	Veronesy	Veronesowy
Croce	Croce	Croci	Croci	Croc(e)owy
Don Quixote	Dona Quixoty	Donej Quixoće	Donje Quixoće	Dona Quixotowy

(tak po originalnym španiskim wuprajenju. Po bóle zwučenym francoskim wuprajenju (a pisanju) na něme -e pak takle):

Don Quichotte	Dona Quichotta	Donej Quichottej	Donje Quichoće	Dona Quichottowy
---------------	----------------	------------------	----------------	------------------

Česke mjena na -ě pak so sklonjuja kaž žónske na -ja:

Purkyně	Purkynje	Purkyni	Purkyni	Purkynjowy
---------	----------	---------	---------	------------

b) na přizwukowane -e (njeněmske) a na -é, -ée (francoske a španiske):

Laotse	Laotsea	Laotseej	Laotseu	Laotseowy
Konfutse	Konfutsea	Konfutseej	Konfutseu	Konfutseowy
Li Tai-pe	Li Tai-pea	Li Tai-peej	Li Tai-peu	Li Tai-peowy
Poincaré	Poincaréa	Poincaréej	Poincaréu	Poincaréowy
José	Joséa	Joséej	Joséu	Jošeowy
Mérimée	Mériméa	Mériméej	Mériméu	Mériméowy

c) na něme -e (zwjetša francoske a jendželske):

Něme -e so při sklonjowanju a w słowotwórbje wuwostaja:

Barbusse	Barbussa	Barbussej	Burbussu	Barbussowy
Voltaire	Voltairea	Voltairej	Voltaireje	Voltaireowy
Shakespeare	Shakespearea	Shakespearej	Shakespeareje	Shakespeareowy
Marlowe	Marlowa	Marlowej	Marlowje	Marlowowy
Wilde	Wilda	Wildej	Wildže	Wildowy

Jeli pak so něme -e na wurjekowanje přechadžaceho konsonanta wuskutkuje, piše so wono sobu:

Anatole France	Francea	Franceej	Franceu	Franceowy
Farge	Fargea	Fargeej	Fargeu	Fargeowy

(-e woznamjenja tu wuprajenje pismikow e a g jako s a ž) ale:

Lafargue	Lafargua	Lafarguej	Lafarguu	Lafarguowy
----------	----------	-----------	----------	------------

(-e tu nima wliw na wuprajenje pismika g) tak tež:

Corneille	Corneilla	Corneillej	Corneillu	Corneillowoy
-----------	-----------	------------	-----------	--------------

(-e so na wurjekowanje předchadžaceho -ll- njewuskutkuje)

3. mjena na -i, -y, -ie, -ee, -ay, -ey:

a) njesłowjanske:

Zwingli	Zwinglia	Zwingliej	Zwingliu	Zwingliowy
Pestalozzi	Pestalozzia	Pestalozziej	Pestalozziu	Pestalozziowy
Galilei	Galileia	Galileiej	Galileiu	Galileiowy
Hölty	Höltya	Höltyej	Höltyu	Höltyowy
Nagy	Nagya	Nagyej	Nagyu	Nagyowy
Lie	Liea	Lieej	Lieu	Lieowy

(něme -e)

Attlee	Attleea	Attleej	Attleeu	Attleeowy
--------	---------	---------	---------	-----------

(wjace hač dwaj jenakej wokalej so njepiše, tohodla nic Attleeej, ale Attleej)

Ridgeway	Ridgewaya	Ridgewayej	Ridgewayu	Ridgewayowy
Grey	Greya	Grezej	Greyu	Greyowy

b) słowjanske (zwjetša přerjotne adjektiwa na -ki, -ski, -ky, -sky, sklonjuja so kaž serbske adjektiwa):

Parczewski	Parczewskeho	Parczewskemu	Parczewskim	pos. adj.
Černý	Černeho	Černemu	Černym	so tworić njehodž.

Runje tak ruske mjena na -kij, -skij, -yj:

Gorkij	Gorkeho	Gorkemu	Gorkim	–
Dostojewskij	Dostojewskeho	Dostojewskemu	Dostojewskim	–
Groznjy	Grozneho	Groznemu	Groznym	–

Ruske mjena na -oj pak so njesklonjuja kaž adjektiwa, ale kaž substantiwa na -j:

Tolstoj	Tolstoja	Tolstojej	Tolstoju	Tolstojowy
---------	----------	-----------	----------	------------

4. mjena na -o (-au, -eau a pod.)

a) na njepřizwukowane -o

Mjena na -o so sklonjuja po přikładže Marko Marka:

Giordano Bruno	Giordana Bruna	Giordanej Brunej	Giordanje Brunje	Giordana Brunowy
Correggio	Correggia	Correggiej	Correggiu	Correggiowy
Farretto	Farretta	Farrettej	Farreće	Farrettowy
Ricardo	Ricarda	Ricardej	Ricardže	Ricardowy
Franco	Franca	Francej	Francu	Francowy

abo, dokelž móhlo tu do zaměnenja z formami mjena Franc dóńc:

Franco	Francoa	Francoej	Francou	Francowy
--------	---------	----------	---------	----------

Tak tež:

b) na přizwukowane -o, na francoske -au, -eau (tohorunja -eu, -ieu):

Victor Hugo	Hugoa	Hugoej	Hugou	Hugoowy
Rousseau	Rousseaua	Rousseaej	Rousseauu	Rousseauowy
Boieldieu	Boieldieua	Boieldieuj	Boieldieuu	Boieldieuowy

5. Mjena na -u (-ou, -oe):

Nehru	Nehrua	Nehruej	Nehruu	Nehruowy
Eminescu	Eminescua	Eminescuej	Eminescuu	Eminescuowy
Barthou	Barthoua	Barthouej	Barthouu	Barthouowy
Defoe	Defoea	Defoeej	Defoeu	Defoeowy
Tu Fu	Tu Fua	Tu Fuej	Tu Fuu	Tu Fuowy

6. Mjena na -ä, -ö, -ü:

Andrä (Andrae)	Andräa	Andräej	Andräu	Andräowy
Nexö	Nexöa	Nexöej	Nexöu	Nexöowy

7. Mjena na diftongi -au, -ai, -ei (-ey), -eu (hlównje němske, ale tež druhe):

Leanu	Lenaua	Lenauej	Lenauu	Lenauowy
Bardej	Bardeya	Bardeyej	Bardeyu	Bardeyowy
Wang Wei	Wang Weia	Wang Weiej	Wang Weiu	Wang Weiowy

W francoskich mjenach, kotrež so na němy konsonant a fonetisce potajkim na wokal kónča, so němy konsonant (a je-li jich wjace, skupina němych konsonantow) při skłónjowanju wšudže zachowa, tak zo je skłónjowanje tutych mjenow runje tajke kaž skłónjowanje na slyšny konsonant:

Gounod	Gounoda	Gounodej	Gounodu	Gounodowy
Gautier	Gautiera	Gautierej	Gautieru	Gautierowy
Rabelais	Rabelaisa	Rabelaisej	Rabelaisu	Rabelaisowy
Diderot	Diderota	Diderotej	Diderotu	Diderotowy
Delacroix	Delacroixa	Delacroixej	Delacroixu	Delacroixowy
Berlioz	Berlioza	Berliozej	Berliozu	Berliozowy

Runje tak potajkim:

Rausard	Rausarda atd.
Camberts	Cambertsa atd.

Tole rjadowanje plaći za mjena ze žiwych řečow. Skłónjowanje mjenow ze starych řečow, wosebje łacánskich a grjekskich na wokal (kaž Plato, Cicero a pod.) so wosebje wopiše.

Hromadže- abo rózno pisanje

Dokelž je pola wšelakich přenjtne dwusłownych wurazow, a to wosebje adwerbialow, njejasne, hač maja so wone hižo jako jedne słowo wobhladować a so tohodla hromadže pisać, abo hač so wone hišće jako dvě słowje začuwaja, kiž matej so tohodla rózno pisać, poda Hornjoserbska rěčna komisija tu zapis tych adwerbialow, pola kotrychž móhlo to dwělomne być. Druhdy stej tež dvě móžnosći, při čimž hromadžepisanje wuraza woznamjenja, zo so wón hižo čisće w přenjtным zmysle njetrjeba, ale z mjenje bóle wotčilnym wuznamom, mjez tym zo ma wón z dwěmaj słowomaj pisany hišće čisty přenjtny wuznam.

hromadže	rózno	woboje móžne (wotpowědnje zmyslej)	
bjezdžak	bjez dwěla		
bjezmała	bjez džiwa		
bohužel	bjeze wšeho		
božedla (će)			
božemje			
	časa dosć		
	často hdy		
	čas wob čas		
docyła	dale bóle	dokruchow (entzwei)	do kruchow (in Stücke)
dočista	do časa	dopołdnja (vormittags)	do połdnja (vor dem Mittag)
dodrobna	do nutřka	doskoka (měj so doskoka)	do skoka (vor dem Sprunge)
dohromady	do poł	dospěcha (so dospěcha měć)	do spěcha (so do spěcha dać)
dokoła	do prječkow	dosrjedź (dosrjedź zahrody hić)	do srjedź (do srjedź meje)
dokoławokoło	do wonka (wotewrić)		
dopołdnja			
doprědka			
dospody			
dosrjedža			
dosyta		dozwjercha (oberflächlich)	do zwjercha (hač do zwjercha)
dotal			
dozady			
hudykalc	husto dosć		
jónkróć			
kemši			
klětu			
klubu		(ničo) kničom (zu nichts nutze)	k ničemu (zu nichts)
		k sebi (links)	k sebi (zu sich)
kołodokoła	k ruce		
kołowokoło	k woli		
lubjerad	lědom hdy		
	lěta dołho		

	lochko dosć		
mjezwoči	mały hdý		
móhŕjec	mało hdže		
mojedla (ale: mje dla)	mjez tym		
naběł	nač wutrobu	napoł (nahi) (halb)	na poł (zur Hälfte)
nabrun	na horu (horje)		
načerwjeń		nablaku (sofort)	na blaku (teptać)
načorń	na jedne		
nadobo	dobo	nabok (beiseite)	na bok (nach der Seite)
nadosć	na kedžbu		
nakisal	na klětuše	nakruchi (entzwei)	na kruchi (in Stücke)
nakosu	nanihdy nic		
nakřiwo	na pokoj wostajić)	nazwjerch (äußerlich)	na zwjerch (an die Oberfläche)
nalěto			
nalěwo	na přikład	nimoměry (außerordentlich)	nimo měry (außer dem Maße)
nanajlěpje	na woči		
nanihdy	na wsy		
naposled	na wšěm posledku		
naposledk	na wšón posledk		
naposledku			
naprěki	na zbytk		
napřemo	na žnjach		
napřečiwo	nihdy nanihdy		
napřečo			
naraz	nihdy nic		
naspjet	nihdže nic		
nastajnosći	nimo toho		
našedla			
našěr			
nawopak			
nazad			
nazajtra			
nazdala			
nazelń			
nazłoć			
nazymu			
nažoľ			
njejwěрно (abo: nicwěрно, njeprawe je: něwěрно)			
podarmo		poboku (stać) (zur Seite stehen)	po boku (hić) (a. d. Seite gehen)
podłu			
podspody		počasu (nach und nach)	po času (nach der Zeit)
połdra	poł sedžo		
połodnjo	poł spicy	podso (links)	pod so (unter sich)

połpjata atd.			
pomałku	po prošeń (chodzić)	poněčim (nach und nach)	po něčim (nach etwas)
pomałšo			
popołdnju	po přerězku	pócmje (im dunkeln)	po ćmě (nach der Dunkelheit)
poprawom			
porědko	po zdaću	přewšo (überaus)	pře wšo (gegen alles, z. B. Medizin)
porjadu	přez měru		
posledy			
pospochi			
poštyrjom			
potajkim			
potom			
předewšěm			
přepomałku			
přewjele atd.			
připódlu			
připołdnju	při starym		
přisamom	při tym		
radlubje	rano zahe		
runjewon	runje tak		
	runy puć		
scyła	sam lutki		
skónca	sama lutka		
skrótka	samo na sebi		
skřiwa			
spjata	sam za so		
społu	scyła nic		
spopołdnja	sebje dla		
sporědka	sćežka hdy		
sprawa	swój čas		
sprědka	smjerc mało		
sprěnja			
střeća			
sćežka			
sćicha			
swojedla			
takrjec	tón króc		
tohodla			
tohorunja			
tójhdy			
tójhdze			
tójšto			
tuchwilu			
twojedla (ale: tebje dla)			
wašedla (ale: was dla)	wjace króc	wottud (von dorthier)	wot tudy (von da her)

	wjele króć		
	wot deleka		
wodnjo	wot delka		
wokoło	wot horjeka		
wopaki	wot mała		
woprawdu	wot nazdala		
woprawdže	wot nětka		
wosnje	wot nutřka		
wospjet	wo to		
wosrjedź	wot přědka		
wosrjedža	wot spody		
wotemše	wot tam		
wotsal	wot wjercha		
wožnje	wot wonka		
wožni	wot zady		
wóndano	wšo dohromady		
	wšo hromadže		
	wšo jedne		
zadarmo	za čas	zasobu (hintereinander)	za sobu (hinter sich)
zajutřišim	za lubo		
zatrach	za młode	změrom (ruhig)	z měrom (mit dem Frieden)
zawčerawšim	za swětło		
	za to	zranja (gegen Morgen)	z ranja (von Osten)
zawěsće	za ćichim		
zazajutřišim	za ćicho	zawěрно (wahrhaftig)	za wěрно (měć) (für wahr halten)
	za zło		
zbliska	za žiwe	zwječora (gegen Abend)	z wječora (von Westen)
zдалоka	z časami		
zdawna	z časom		
zдала	z hory (dele)		
zдобом	z hromadami		
zdruha			
zdžěla	z chwatkom		
zespody	z chwilemi		
zeštwórta	z lětami		
zezady	z lěwicy		
zhorda	z městnami (stellenweise)		
zhłuboka			
złaha			
zlěwa	z nocami		
zlochka	z pomocu		
zmała	z ranjemi		
zmjehka	zrědka hdy		

zmjelčom	z wječorami		
znašla	z wječorkom		
znajmjeńša	z wječorom		
znajwjetša			
znašika			
znazdala			
znětka			
zniska			
znjenašla			
znowa			
znutřka			
zrazom			
zředka			
zruna			
zwěsta			
zwjercha			
zwjetša			
zwonka			
zwoprědka			
zwotnowotka			
zwótra			
zwulka			
zwysoka			

Dokelž su husto njejasnosće wosebje pola wjazbow z *hdy*, *hdže*, *štó*, *što* a z prepoziciju *wot*, su tu přikłady z nimi hišće jónu wosebje zestajene.

hdy	hdže	štó	što	wot
často hdy	mało hdže	lědma štó	lědma što	wottud
lědma hdy	zředka hdže	mało štó	mało što	wot tudy
mało hdy	nihdže nic	sćežka štó	na ničo	wot deleka
nanihdy	tójh�že	štó tež to	poněčim	wot horjeka
nihdy nanihdy		zředka štó	što tež to	wot nětka
nihdy nic			tójšto	wot nutřka
rědko hdy			zředka što	wotemše
sćežka hdy				wot nazdala
tójhdy				wot předka
zředka hdy				wotsal
				wot spody
				wot tam
				wot wjercha
				wot wonka
				wot zady

Transkripcija kyriliskeho pisma w hornjoserbšćinje

Kyriliske pismo wužiwa so wot wšelakich, a to hłownje wot słowjanskich ludow. Dokelž pak tu techniske móžnoty za wotčišćenje tych pismikow, kotrež so wot tych ruskeho alfabeta wotchileja, nimamy, wozjewimy tu jeno přepis z rušćiny. Tale transkripcija je za serbšćinu podobnje myslena kaž Steinitzowa za němčinu (přir. Der Große Duden, str. 900–905), potajkim za praktiske potreby nowinarstwa a šule. Za specielne wědomostne zaměry wobsteji nimo toho wosebite, tak mjenowane bibliotekarske wašnje přepisanja (transliteracija).

Jeli je trjeba, za podaće mjenow, knižnych titulow, citatow abo pod. z ukrajinšćiny, bělorušćiny, serbochorwatšćiny, bołharšćiny abo makedonšćiny transkribować, maja so wšelake pismiki hinak přepisać hač z rušćiny. Postajenje přepisanja z tutych řečow maja Nakład Domowiny a redakcije serbskich časopisow.

Jenak za wšě słowjanske řeče z kyriliskim pismom so tele pismiki přepisuja:

а = a	з = z	н = n	т = t	ш = š
б = b	й = j	о = o	у = u	ы = y
в = w	к = k	п = p	ф = f	ю = ju
д = d	л = l	р = r	ц = c	я = ja
ж = ž	м = m	с = s	ч = č	

K tomu plaći za rušćinu scěhowace:

e – je	na spočatku słowa, po wokalach a po b, m, n, p, r, w (potajkim po konsonantach, po kotrychž móže tež w serbšćinje -j stać)
– e	po druhich konsonantach, po kotrychž w serbšćinje j stać njemóže
	Вересаев Wjerjesajew
	Донец Donjec
	Енисей Jenisej
	Киев Kijew
	Кремл Krjeml
	Менделеев Mjendelejew
	Некрасов Njekrasow
	Одесса Odessa
	Севастопол Sewastopol
	Тургенев Turgenjew
	Фадеев Fadejew
ë – jo	Ёлкин Jolkin
	Орёл Orjol
– o	po č, š, šć, ž
	Хрущёв Chruščow
	Чёрных Čornych
и – i	Иванов Iwanow
	Калинин Kalinin

ъ so njeriše, zady njeho stejacy wokal pak ma so pisać, kaž by na spočatku słowa stał
съезд sjezd

ъ – j po konsonanće před wokalom
Аркадьев Arkadjew
Запорожье Zaporožje
Юрьев Jurjew
Tola njeriše so dwoje j:
Бошнян Bošjan
Третьяков Trjetjakow
ген. Запорожья Zaporožja

Na kóncu słowa so wuwostaja, jeno za -нь piše so serbske ŋ:

Керчь Kerč
Любовь Ljubow
Тверь Twjer
Казань Kazań
Рязань Rjazań

Mjez konsonantami so wuwostaja, chiba po n, hdžež so ŋ piše:

Вязьма Wjazma
Кольцов Kolcow
Ванька Wańka

э – e Эрмитаж Ermitaž
поэзия poezija

г – g Гомель Gomjel

л – l a to přeco, wšo jedne, hač je w ruščinje twjerde abo mjechke

Лена Lena
Луцк Luck
Львов Lwow
Толстой Tolstoj

х – ch Харьков Charkow
Чехов Čechow

щ – šć Щерба Ščerba
Щедриа Ščedria